

Tämän sivun alkukielistä versiota [hr](#) on muutettu äskettäin. Päivitystä suomennetaan parhaillaan.

kroaatti

Swipe to change

Todistelu

Kroatia

1 Todistustaakka

1.1 Mitkä ovat todistustaakkasäännöt?

Todistelua ja todisteiden esittämistä, valintaa, keräämistä, tarkastelua ja arviointia koskevista säännöistä säädetään siviiliprosessilain (*Zakon o parničnom postupku*) 219–276 §:ssä (Kroatian virallisen lehden (*Narodne Novine*) nrot 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 25/13, 89/14 ja 70/19).

Yleissääntönä on, että kunkin osapuolen on esitettävä tosiseikat ja todisteet, joihin sen vaatimus perustuu tai joiden perusteella se kiistää vastapuolen lausumat ja näytön. Kroatian (siviili)prosessilaissa oikeus tulla kuulluksi on siis hallitseva periaate tosiseikkojen keräämisessä ja todisteiden esittämisessä. Näin ollen kunkin osapuolen on todistettava vaatimustensa (ja vastaväitteidensä) perustana olevien, itselleen myönteisten tosiseikkojen olemassaoloa koskevien lausumien totuudenmukaisuus, ellei laissa toisin säädetä.

Yleensä tuomioistuimien saa todeta vain asianosaisten esittämät tosiseikat ja ottaa vastaan vain asianosaisten esittämät todisteet. Tästä poiketen tuomioistuimien voi (ja sillä on velvollisuus) todeta tosiseikat ja ottaa vastaan todisteet, joita asianosaiset eivät ole esittäneet, vain, jos se epäilee, että asianosaiset aikovat esittää vaatimuksia, joita niiden ei ole sallittua esittää.

Jos tuomioistuimien ei esitetyn näytön perusteella (siviiliprosessilain 8 §) voi todeta tosiseikkaa varmuudella, se päättää sen olemassaolosta soveltamalla todistustaakkasääntöjä.

1.2 Onko olemassa sääntöjä, joiden nojalla tiettyjä tosiseikkoja pidetään sellaisina, ettei niiden toteen näyttäminen ole tarpeen? Millaisissa tapauksissa?

Onko tiettyjen olettamusten kumoaminen mahdollista esittämällä vastatodistelua?

Todisteita ovat kaikki päätöksen tekemisen kannalta merkitykselliset tosiseikat.

Tosiseikkoja, jotka osapuoli on myöntänyt tuomioistuimessa oikeudenkäynnin kuluessa, ei tarvitse näyttää toteen, mutta tuomioistuimien voi myös määrätä, että näistä tosiseikoista on esitettävä todisteita, jos se katsoo, että myöntämällä ne osapuoli pyrkii esittämään vaatimuksen, jota sen ei ole sallittua esittää (siviiliprosessilain 3 §:n 3 momentti).

Lisäksi oikeudellisia sääntöjä ei tarvitse perustella todistein, koska niitä koskee sääntö, jonka mukaan tuomioistuimien on tunnettava lain sisältö (*iura novit curia*).

Yleisesti tunnettuja tosiseikkoja ei tarvitse näyttää toteen. On kuitenkin sallittua todistaa, että tietty tosiseikka ei ole yleisesti tunnettu.

Tosiseikkoja, joiden olemassaolo oletetaan lainsäädännössä, ei tarvitse näyttää toteen, mutta se, ettei niitä ole olemassa, voidaan todistaa, ellei laissa toisin säädetä. Näin ollen kumottavissa olevia oletettavia (*praesumptiones iuris*) koskevat säännöt helpottavat todistelua, koska osapuolen, joka tukeutuu oikeudellisesti merkittävään tosiseikkaan, ei tarvitse todistaa tällaisen tosiseikan olemassaoloa suoraan. Riittää, että tämä käyttää perusteena kumottavissa olevaan oletettavaan sisältyvää yleistä oikeussääntöä, jolloin osapuolen, jonka mukaan kyseistä sääntöä ei voida soveltaa käsiteltävänä olevaan tapaukseen, on todistettava tämä.

On kuitenkin tapauksia, joissa laki ei salli näytettävän toteen, että lainsäädännössä oletettuja tosiseikkoja ei ole olemassa (*praesumptiones iuris et de iure*), vaan tuomioistuimella on velvollisuus päätellä, että kyseinen oikeudellisesti merkityksellinen tosiseikka on olemassa.

1.3 Missä määrin oikeuden on vakuuttava jostakin tosiseikasta voidakseen perustaa tuomionsa tällaisen tosiseikan olemassaoloon?

Tuomioistuimien tehtävänä on vakuuttaa siitä, että tosiseikat, joihin lain soveltaminen perustuu, joko ovat tai eivät ole olemassa. Siviiliprosessilaki ei sisällä nimenomaisia säännöksiä todennäköisyydestä, mutta todennäköisyysasteen olisi noustava suhteessa toteutettavan toimen merkitykseen ottaen huomioon se menettelyn vaihe, jossa tiettyä menettelykysymystä käsitellään ja siitä tehdään päätös, sekä ne menettelylliset seuraukset, jotka ovat seurausta tiettyjen tosiseikkojen olemassaolon toteamisesta tai kieltämisestä.

Vapaan todistusharkinnan yleissäännön mukaisesti tuomioistuimien päättää oman vakuuttuneisuutensa mukaan, mitkä tosiseikat se katsoo toteen näytetyiksi, yksittäisten todisteiden ja koko todistusaineiston huolellisen tarkastelun perusteella ja menettelyn kaikkien vaiheiden tulokset huomioon ottaen.

2 Todisteiden vastaanottaminen

2.1 Edellyttääkö todisteiden vastaanottaminen aina asianosaisten pyyntöä, vai voiko tuomari tiettyissä tapauksissa hankkia todisteita oma-aloitteisesti?

Kuten edellä todettiin, Kroatian (siviili)prosessi on lähinnä osapuolten välinen (*inter partes*), mikä tarkoittaa, että osapuolet voivat kerätä tosiseikkoja ja esittää todisteita oma-aloitteisesti ja että tuomioistuimella on valtuudet todeta sellaiset tosiseikat, joita osapuolet eivät ole esittäneet, ja ottaa vastaan todisteita vain, jos se epäilee, että osapuolet aikovat esittää vaatimuksia, joita niiden ei ole sallittua esittää (siviiliprosessilain 3 §:n 3 momentti).

2.2 Mitä seuraa sen jälkeen, kun asianosaisten pyyntö todisteiden vastaanottamisesta on hyväksytty?

Tuomioistuimien päättää, mitkä esitetyt todisteet otetaan huomioon ratkaisevien tosiseikkojen toteamiseksi.

Yleissääntönä on, että jos tuomioistuimien hyväksyy osapuolen tarjoamat todisteet, se ottaa ne tarkasteltavaksi.

Jaostossa käsiteltävissä riita-asioissa todisteet otetaan vastaan pääkäsitelyssä, mutta jaosto voi merkittävistä syistä päättää, että tietyt todisteet ottaa vastaan jaoston puheenjohtaja tai pyynnön vastaanottanut tuomioistuimien (käytännössä pyynnön vastaanottanut tuomari). Tällöin pääkäsitelyssä luetaan pöytäkirja todisteiden tarkastelusta.

Tuomari yhden tuomarin kokoonpanossa tai jaoston puheenjohtaja suorittaa pääkäsitelyn, kuulustelee osapuolia ja ottaa vastaan todisteet, mutta hänen käsitelystä tekemä päätös ei sido tuomioistuimien. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että osapuolten toimittamien todisteiden hyväksymistä tai hylkäämistä koskeva päätös ei sido sitä.

2.3 Millaisissa tapauksissa oikeus voi evätä asianosaisten esittämän pyynnön todisteiden vastaanottamisesta?

Siviiliprosessilain säännösten mukaan tuomioistuimien jättää huomiotta todisteet, joiden se ei katso vaikuttavan asiaan, ja perustelee huomiotta jättämisen päätöksessään.

Siviiliprosessilaissa ei ole nimenomaisesti säädetty mahdollisuudesta jättää huomiotta todisteet, jotka eivät ole hyväksyttävissä, ja todisteet, joiden vastaanottaminen olisi epätaloudellista. Kunnallisissa tuomioistuimissa (*općinski sud*) käsiteltävissä riita-asioissa, joiden arvo on enintään 10 000 kunaa, ja kauppatuomioistuimissa (*trgovački sud*) käsiteltävissä riita-asioissa, joiden arvo on enintään 50 000 kunaa, tuomioistuimissa, joka katsoo, että riita-asian ratkaisemisen kannalta merkittävien tosiseikkojen toteaminen aiheuttaisi suhteettomia vaikeuksia ja kustannuksia, voi kuitenkin päättää tällaisten tosiseikkojen olemassaolosta ns. vapaan todistusharkinnan perusteella ottaen huomioon osapuolten toimittamat asiakirjat ja niiden antamat todistajanlausunnot, mikäli tuomioistuin on hankkinut näyttöä kuulemalla osapuolia.

Siviiliprosessilaissa säädetään myös määräajasta, jonka puitteissa osapuolten on esitettävä kaikki tosiseikat ja todisteiden esittämistä koskevat tarjoukset. Tavanomaisessa siviilioikeudellisessa menettelyssä kunkin osapuolen on hakemuksessa ja siihen annettavassa vastauksessa tai viimeistään valmisteluistunnossa mainittava kaikki vaatimustaan tukevat tosiseikat, esitettävä mainitsemiensa tosiseikkojen toteamiseksi tarvittavat todisteet ja ilmoitettava kantansa vastapuolen tosiseikkoja koskeviin lausumiin ja tarjoamiin todisteisiin. Pääkäsitellyssä osapuolet voivat esittää uusia tosiseikkoja ja todisteita, jos niitä ei ole osapuolista riippumattomista syistä voitu toimittaa tai esittää ennen aiempien menettelyjen päättämistä.

Tuomioistuin ei ota huomioon uusia tosiseikkoja ja todisteita, jotka osapuolet omasta syystä toimittavat tai esittävät vasta pääkäsitellyssä.

Lisätietoja todistelusta ja todisteiden vastaanottamisesta vähäisiä vaatimuksia koskevassa menettelyssä on tietosivulla "[Vähäiset vaatimukset – Kroatia](#)".

2.4 Mitä erilaisia todistelukeinoja on olemassa?

Siviiliprosessilaissa säädetään seuraavista todistelukeinoista: katselmus, asiakirjat, todistajat, asiantuntijat ja asianosaisten kuuleminen.

2.5 Millä tavoin todisteita voidaan ottaa vastaan todistajilta? Tapahtuuko se eri tavoin kuin todisteiden vastaanottaminen asiantuntijoilta? Mitä sääntöjä sovelletaan kirjallisiin todistajanlausuntoihin ja asiantuntijalausuntoihin?

Todistaja on luonnollinen henkilö, joka voi antaa tietoja toteen näytettävistä tosiseikoista. Todistajia kuullaan yksitellen niin, että myöhemmin kuultavat todistajat eivät ole läsnä, ja heidän on annettava vastauksensa suullisesti.

Todistajaa muistutetaan ensiksi siitä, että hänen on puhuttava totta mitään salaamatta. Tämän jälkeen häntä varoitetaan väärän todistuksen seurauksista.

Lisäksi todistajalta kysytään aina, miten hän on saanut tietoonsa tosiseikat, joista hän todistaa.

Asiantuntijatodistajalla on oltava samat ominaisuudet kuin tavallisella todistajalla, eli hänen on kyettävä havainnoimaan ja muistamaan tosiseikkoja ja kertomaan niistä, minkä lisäksi hänellä on oltava ammatillista asiantuntemusta.

Tiettyjen tuomioistuimen kutsumien asiantuntijatodistajien on noudatettava kutsua ja toimitettava havaintonsa ja lausuntonsa.

Asiantuntijan tehtävänä on esittää havaintonsa ja antaa lausunto. Tuomioistuin päättää, esittääkö asiantuntija havaintonsa ja lausuntonsa vain suullisesti oikeudenistunnossa vai toimittaako hän ne myös kirjallisesti ennen sitä. Tuomioistuin asettaa kirjallisten havaintojen ja lausuntojen toimittamiselle aikarajan, joka saa olla enintään 60 päivää.

Asiantuntijatodistajan on aina selitettävä lausuntonsa.

Tuomioistuin toimittaa kirjalliset lausunnot ja havainnot osapuolille viimeistään 15 päivää ennen käsittelyä, jossa niitä on määrä kuulla.

Siviiliprosessilaissa ei eroteta toisistaan todistajien ja asiantuntijatodistajien kuulemismenettelyjä, eikä se siksi sisällä mitään erityisiä menettelyllisiä säännöksiä.

Kirjallisten todisteiden osalta osapuolten on itse toimitettava asiakirjat, joihin ne vetoavat lausumansa todisteena.

Valtion viranomaisen toimivaltansa mukaisesti ennalta määrättyssä muodossa antaman asiakirjan tai asiakirjan, jonka oikeushenkilö tai luonnollinen henkilö antaa tällaisessa muodossa laissa tai siihen perustuvassa asetuksessa sille uskottua viranomaistehtävää hoitaessaan (julkinen asiakirja), katsotaan todistavan oikeaksi asiat, jotka siinä varmennetaan tai joita siinä säädelään.

Muilla asiakirjoilla on sama todistusarvo, jos niiden todistusarvo on erityissäännösten mukaan sama kuin julkisten asiakirjojen.

On mahdollista todistaa, että asiat on kirjattu julkiseen asiakirjaan totuudenvastaisesti tai että julkinen asiakirja on laadittu virheellisesti.

Jos tuomioistuin epäilee asiakirjan aitoutta, se voi pyytää viranomaista, jolta asiakirjan on määrä olla peräisin, antamaan siitä lausunnon.

Ulkomaisilla julkisilla asiakirjoilla, jotka on sääntöjen mukaisesti todistettu oikeiksi, on vastavuoroisuuden periaatteen mukaisesti yhtäläinen todistusarvo kuin kotimaisilla julkisilla asiakirjoilla, ellei kansainvälisillä sopimuksilla ole muuta määrättyä.

Siviiliprosessilaissa säädetään myös asiakirjojen luovutusvelvollisuudesta, joka riippuu siitä, onko asiakirja haastetulla osapuolella, vastapuolella, viranomaisella tai laitoksella, joka hoitaa viranomaistehtäviä, vai kolmannella henkilöllä (luonnollisella tai oikeushenkilöllä).

2.6 Onko joillakin todistelukeinoilla suurempi painoarvo kuin toisilla?

Kroatian (siviili)prosessilaissa sovellettavan vapaan todistusharkinnan yleissäännön mukaisesti tuomioistuin päättää oman vakuuttuneisuutensa mukaan, mitkä tosiseikat se katsoo toteen näytetyiksi, yksittäisten todisteiden ja koko todistusaineiston huolellisen tarkastelun perusteella ja menettelyn kaikkien vaiheiden tulokset huomioon ottaen.

Näin ollen ei ole olemassa sääntöä, jonka mukaan tietyt todisteet olisivat painoarvoltaan tai merkitykseltään suurempia kuin toiset, mutta käytännössä asiakirjoja pidetään luotettavampina (mutta ei merkittävämpinä) kuin muita todistelukeinoja (todistajat, kuulemiset).

2.7 Onko tiettyjen tosiseikastojen todistaminen sidottu määrätynlaiseen todistelumenettelyyn?

Ei, siviiliprosessilaissa ei säädetä, että tiettyjä todistelukeinoja pidetään pakollisina tiettyjen tosiseikkojen toteamiseksi. *Inter partes* periaatteen mukaisesti osapuolet voivat esittää todistusaineistoa ja tuomioistuin arvioi, mitkä todisteet se ottaa vastaan ratkaisevien tosiseikkojen toteamiseksi.

2.8 Velvoittaako laki todistajat todistamaan?

Kaikkien todistajiksi kutsuttujen henkilöiden on noudatettava kutsua ja todistettava, ellei siviiliprosessilaissa toisin säädetä. Näin ollen todistaminen, johon sisältyy velvollisuus saapua tuomioistuimeen, todistaa ja kertoo totuus, on kaikkia koskeva yleinen velvollisuus. Todistajia, jotka korkean ikänsä, sairauden tai vakavan fyysisen haitan vuoksi eivät pysty noudattamaan kutsua, kuullaan heidän kotonaan.

2.9 Millaisissa tilanteissa todistajat voivat kieltäytyä todistamasta?

Todistajaa ei saa kuulla, jos hänen lausuntonsa voisi vaarantaa velvollisuuden säilyttää virka- tai sotilassalaisuus, ellei toimivaltainen elin vapauta todistajaa tästä velvollisuudesta.

Todistaja voi kieltäytyä todistamasta,

- jos on kyse asiasta, jonka hän on saanut tietoonsa asianosaisten valtuuttamana edustajana;
- jos on kyse asiasta, jonka asianosainen tai muu henkilö on uskonut hänelle ripittäytymisen yhteydessä;
- jos on kyse seikoista, jotka hän on saanut tietoonsa asianajajan tai lääkärin ominaisuudessa tai harjoittaessaan jotakin muuta ammattia tai hoitaessaan jotakin muuta tehtävää, jota koskee salassapitovelvollisuus.

Tuomari yhden tuomarin kokoonpanossa tai jaoston puheenjohtaja ilmoittaa näille henkilöille mahdollisuudesta kieltäytyä todistamasta.

Todistaja voi kieltäytyä vastaamasta yksittäiseen kysymykseen, jos siihen on pakottavat syyt, etenkin jos vastaaminen aiheuttaisi hänelle tai hänen verisukulaisilleen suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa tai sivusukulaisilleen kolmanteen polveen asti tai hänen puolisolleen tai puolisonsa sukulaisille toiseen polveen asti – vaikka avioliitto olisi päättynyt – tai hänen huoltajalleen tai huollettavalleen tai adoptiovanhemmalleen tai lapselleen suurta häpeää tai huomattavaa taloudellista vahinkoa tai johtaisi heitä koskevan rikossyytteen nostamiseen.

Tuomari yhden tuomarin kokoonpanossa tai jaoston puheenjohtaja ilmoittaa todistajalle, että tämä voi kieltäytyä vastaamasta esitettyihin kysymyksiin.

2.10 Voidaanko todistamisesta kieltäytyä henkilöä rangaista tai pakottaa hänet todistamaan?

Kyllä. Jos asianmukaisesti oikeuteen kutsuttu todistaja jättää ilman selitystä saapumatta oikeuteen tai jos hän poistuu paikalta ilman lupaa tai perusteltua syytä, tuomioistuin voi määrätä hänet tuotavaksi paikalle pakolla ja määrätä hänet maksamaan tästä aiheutuvat kustannukset. Tuomioistuin voi myös määrätä hänelle sakon, jonka määrä on 500–10 000 kunaa.

Tuomioistuin voi määrätä 500–10 000 kunan suuruisen sakon myös todistajalle, joka saapuu oikeuteen, mutta sen jälkeen kun hänelle on kerrottu seurauksista, kieltäytyy todistamasta tai vastaamasta tiettyihin kysymyksiin syistä, joita tuomioistuin ei pidä perusteltuina. Jos todistaja edelleen kieltäytyy todistamasta, tuomioistuin voi määrätä hänet vangittavaksi, kunnes hän on valmis todistamaan tai kunnes hänen kuulemisensa ei ole enää tarpeen, kuitenkin enintään kuukaudeksi.

Jos todistaja myöhemmin toimittaa selityksen poissaolostaan, tuomioistuin kumooa sakkoa koskevan päätöksensä ja voi vapauttaa todistajan aiheutuneiden kustannusten maksamisesta osittain tai kokonaan. Tuomioistuin voi kumota sakkoa koskevan päätöksensä myös, jos todistaja myöhemmin suostuu todistamaan.

2.11 Onko olemassa henkilöryhmiä, joita ei voida kuulla todistajina?

Tietoja yleisestä todistamisvelvollisuudesta vapauttamisesta virka- tai sotilassalaisuuksien vaarantumisen vuoksi eli erityistehtäviä hoitavien henkilöiden oikeudesta kieltäytyä todistamasta sekä oikeudesta kieltäytyä vastaamasta tiettyihin kysymyksiin on edellä 9 kohdassa.

Yleissääntönä on, että vain henkilöitä, jotka voivat antaa tietoja toteen näytettävistä tosiseikoista, voidaan kuulla todistajina, ja tuomioistuin päättää tapauskohtaisesti, kelpaako henkilö todistajaksi.

Henkilö ei voi toimia todistajana, jos hän on suoraan osallinen menettelyssä osapuolena tai osapuolen oikeudellisena edustajana, mutta osapuolen valtuutettua edustajaa voidaan kuulla todistajana.

2.12 Mikä on tuomarin ja asianosaisten asema todistajainkuulustelussa? Millä edellytyksillä todistajaa voidaan kuulla käyttämällä hyväksi erilaisia teknisiä apuneuvoja, kuten videoneuvottelua?

Todistajia kuullaan yksitellen niin, että myöhemmin kuultavat todistajat eivät ole läsnä, ja heidän on annettava vastauksensa suullisesti.

Todistajaa muistutetaan ensiksi siitä, että hänen on puhuttava totta mitään salaamatta. Tämän jälkeen häntä varoitetaan väärän todistuksen seurauksista. Sitten todistajaa pyydetään ilmoittamaan etu- ja sukunimensä, henkilötunnuksensa, isänsä nimen, ammattinsa, osoitteensa, syntymäpaikkansa, ikänsä ja suhteensa asianosaiseen.

Näiden yleisten kysymysten jälkeen todistajaa pyydetään kertomaan kaikki tietämänsä niistä tosiseikoista, joista hän todistaa, ja myöhemmin hänelle voidaan esittää kysymyksiä hänen sanomansa varmentamiseksi, täydentämiseksi tai selventämiseksi. Sellaisia kysymyksiä ei saa esittää, jotka sisältävät vastauksen kysymykseen.

Lisäksi todistajalta kysytään aina, miten hän on saanut tietoonsa tosiseikat, joista hän todistaa.

Todistajia, joiden todistajanlausunnot ovat ristiriidassa merkittävien tosiseikkojen suhteen, voidaan kuulla vastakkain. Heitä kuulustellaan yksitellen jokaisesta ristiriitaisesta seikasta ja heidän vastauksensa kirjataan pöytäkirjaan.

Kroatiassa ei ole erityisiä säännöksiä todisteiden vastaanottamisesta videoneuvottelujen avulla. Siviiliprosessilain 126a–126c §:n säännökset muodostavat kuitenkin perustan tällaiselle kuulemismenettelylle. Tuomioistuinkäsittelystä voidaan tehdä äänitallenne; tuomioistuin tekee päätöksen tallentamisesta omaaloitteisesti tai osapuolen pyynnöstä. Äänitteen säilyttämistä, lähettämistä, teknisiä edellytyksiä ja äänitystapaa säännellään tuomioistuimen työjärjestyksellä.

3 Näytön arviointi

3.1 Estääkö se, että todiste on hankittu lainvastaisin keinoin, tuomioistuinta ottamasta todistetta huomioon tuomiossa?

Siviiliprosessilaissa ei ole erityisiä säännöksiä laittomasti hankituista todisteista. Tätä koskeva oikeusperusta sisältyy kuitenkin Kroatian perustuslain (*Ustav Republike Hrvatske*) 29 §:ään (virallisen lehden nrot 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 ja 05/14), jonka mukaan laittomasti hankittua todistusaineistoa ei voida käyttää oikeudenkäynnissä.

Siviiliprosessilaissa säädetään vain, että tuomioistuin ei saa ottaa huomioon osapuolten pyyntöjä, jotka ovat ristiriidassa sitovien säännösten kanssa tai ovat vastoin moraalisisäntöjä.

3.2 Käykö lausumani todisteesta ollessani itse asianosaisena asiassa?

Menettelyn osapuolia ei voida kuulla todistajina; siviiliprosessilaissa säädetään kuitenkin osapuolten kuulemisesta yhtenä todistelukeinona, jos muuta todistusaineistoa ei ole tai jos esitetyistä todisteista huolimatta tuomioistuin katsoo sen välttämättömäksi merkittävien tosiseikkojen toteamiseksi.

Siviiliprosessilain säännöksiä, jotka koskevat todisteiden vastaanottamista todistajilta, sovelletaan osapuolten kuulemiseen, ellei toisin mainita.

Päivitetty viimeksi: 12/11/2020

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.